

Джерела:

1. Гошовська Д.Т., Гошовський Я.О. Основні типологічні параметри феномену психічної депривації. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 218–226.
2. Гошовський Я. Ревіталізація депривованої особистості: концептуальні засади. В: *Ревіталізація психогенези депривованої особистості: монографія*. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2015. С. 10–41.
3. Гречкосій М.С., Ружицька М.С. Зв'язок часової перспективи і цілепокладання у осіб різного віку. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Київ : Фенікс. 2014. Т. 11. Вип. 10. С. 268–280.
4. Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю : навчальний посібник / наук. ред. та керівник проблем. групи Л. М. Вольнова. Київ, 2012. 275 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Кіра Гнезділова,

*доктор педагогічних наук, професор,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, Черкаси, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5226-840X>*

Наталія Терентьєва,

*доктор педагогічних наук, професор,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Миколаїв, Україна
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3238-1608>*

Анотація. Презентоване дослідження містить у собі матеріал, який розкриває чинники і наслідки змін у професійній діяльності викладачів закладів вищої освіти. Умови, в яких здійснюють і удосконалюють свою професійну діяльність викладачі, можна трактувати як умови невизначеності. Серед проблем, які мають вирішувати викладачі, авторами зазначаються такі: постійне підвищення рівня цифрової компетентності, оптимальна організація освітнього процесу в умовах дистанційного і змішаного навчання, самоменеджмент, підтримка ментального здоров'я.

Ключові слова: заклад вищої освіти, викладач, професійна діяльність викладача вищої школи, умови невизначеності, толерантність до невизначеності

Abstract. The presented study contains material that reveals the factors and consequences of changes in the professional activities of teachers of establishments of higher education. The conditions in which teachers carry out and improve their professional activities can be interpreted as conditions of uncertainty. Among the problems that teachers have to solve, the authors note the following: constant improvement of the level of digital competence, optimal organization of the educational process in the conditions of distance and mixed learning, self-management, mental health support.

Keywords: establishments of higher education, teacher, professional activities of a teacher of a higher school, conditions of uncertainty, tolerance to uncertainty

Актуальність презентованого дослідження полягає в тому, що професійна діяльність викладачів закладів вищої освіти України останнім часом зазнала суттєвих трансформацій, причинами яких стали зміни в організації освітнього процесу, пов'язані з пандемією COVID-19, а потім введенням воєнного стану на території України. Перед викладачем виникла необхідність повністю перебудувати власну професійну діяльність, починаючи від опанування різноманітними інформаційно-цифровими технологіями, розробки навчально-методичного супроводу для організації й проведення занять в нових умовах – повному переходу до дистанційного, а потім і змішаного навчання, й до самоменеджменту.

З огляду на зазначене, наголосимо, що викладачі ЗВО опинилися в нових для себе умовах – в умовах пермакризи. За визначенням «пермакриза» трактується як «постійна криза», тобто відчуття життя людиною у небезпеці та невизначеності протягом тривалого часу. Такі події як пандемія, війна порушили звичний порядок життя багатьох людей, й зокрема викладачів, а отже й наклали відбиток на виконання ними своєї професійної діяльності.

За версією Collins Dictionary термін «пермакриза» став головним у 2022 році. Саме це слово «permacrisis», яке за своїм смисловим наповненням описує тривалий період нестабільності та небезпеки, очолило «щорічний список з 10 слів або фраз, які «відображають мову, що постійно розвивається, і занепокоєння тих, хто її використовує» [1]. А отже можна стверджувати, що викладачі вітчизняних закладів вищої освіти останні роки виконують і продовжують виконувати свою професійну діяльність в умовах невизначеності, при цьому намагаючись підходити до цього якісно і професійно грамотно.

Метою дослідження є окреслення чинників і наслідків змін у напрямках професійної діяльності викладача закладу вищої освіти в умовах невизначеності.

Основні результати. Термін невизначеності є предметом дослідження вчених різних галузей знань: філософії, психології, педагогіки тощо. На думку дослідників, невизначеність слід розглядати в об'єктивному (як наявність декількох тенденцій розвитку подій) і суб'єктивному (як ситуацію, в якій у людини з'являється можливість зробити вибір серед існуючих альтернатив) сенсі [2].

За дослідженнями науковців людина, яка займається педагогічною діяльністю, завжди перебуває в «умовах психологічного напруження» й тому має розвивати у собі таку soft skills як толерантність до невизначеності та навички мислення в умовах нестабільності. Серед чинників нестабільності у професійній діяльності викладача дослідники називають «полісуб'єктність освітніх процесів, вертикальність структури педагогічної взаємодії, динаміка освітніх змін і освітніх процесів, яка особливо характерна для сучасного глобального освітнього простору, зовнішня детермінованість

освіти ринковими та суспільними чинниками» [2]. До вказаних чинників додаємо наслідки пандемії COVID-19 і введення воєнного стану на території України.

Зважаючи на зазначені чинники, на сьогодні можна виокремити декілька проблем, які внесли зміни у професійну діяльність викладача вищої школи.

1. Необхідність постійно підвищувати рівень власної інформаційно-цифрової компетентності у процесі підготовки та організації освітнього процесу. Цифрові технології стрімко розвиваються (з'являються нові програмні продукти та освітні платформи, розраховані безпосередньо на освітян), а існуючі постійно вдосконалюються.

2. Під час впровадження дистанційного навчання, і на це вказують як викладачі українських ЗВО, так закордонних, губиться одна із важливих з переліку soft skills, якими має володіти майбутній фахівець – здатність комунікувати. З огляду на це, у викладачів з'являється нова проблема: як зробити освітній процес онлайн таким, щоб одночасно взаємодіяли всі його учасники, які вмотивовані продуктивно комунікувати.

3. Проблема, пов'язана з проведенням занять у дистанційному форматі, на яку вказують викладачі – це «намагання здобувачів освіти уникати проблем, пов'язаних з навчанням» шляхом відключення з онлайн-заняття з посиланням на «виникнення ускладнень з підключенням» та ін. Особливо така ситуація виникає під час проведення опитування або проведення дискусії, бесіди.

4. Не слід забувати й про фізичне і психічне здоров'я викладачів, які продовжують свою професійну діяльність в умовах невизначеності. Сьогодні як ніколи актуалізується питання підтримки їх ментального здоров'я.

5. Варто зазначити, що викладачі українських вишів по суті постійно працюють в умовах реформ та модернізацій вищої освіти, що можна трактувати також як стан постійної невизначеності. Від викладача вимагається не лише слідкувати за змінами, які відбуваються в освітній галузі, зокрема вищій освіті, але й вчасно реагувати на них.

6. Все частіше викладачі визнають відсутність або недостатність вміння організувати та розподіляти свою роботу

і час. Проблема самоменеджменту в професійній діяльності викладача актуалізується у зв'язку з нестабільністю графіку освітнього процесу (повітряні тривоги, неможливість проведення повноцінного заняття у безпечному місці, відсутність або перебої з мережею інтернет, перенесення занять на інший час та ін.). Такі умови невизначеності вимагають від викладача постійно змінювати свій графік роботи, вносити корективи.

Узагальнено: у професійній діяльності викладача вищої школи відбулися значні зміни, пов'язані з низкою чинників. На сьогодні її можна розглядати як таку, що здійснюється в умовах невизначеності. Важливим процесом для викладача за висновками дослідників є розвиток soft skills – толерантність до невизначеності та навички мислення в умовах нестабільності. У процесі дослідження окреслено декілька проблем, які частіше на сьогодні, за висновками науковців і самих викладачів, необхідно вирішувати, і які вносять зміни у професійну діяльність педагогів закладів вищої освіти.

Джерела:

1. Барсукова О. Англійський словник назвав головне слово 2022 року. У шортлисті є «Київ». *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/11/1/251093/>

2. Семиченко В., Артюшина К. Проблема невизначеності у теорії та практиці вищої школи. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Педагогіка. Психологія*. 2019. Вип. 2(15). С. 141–152.

3. Цюра С., Гуменюк О., Єфремова О. Розвиток soft skills педагога: толерантність до невизначеності та мислення в умовах нестабільності. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2022. Випуск 36. С. 193–205.
